

Спеціалізованій вченій раді
К 35.874.03 у Львівському державному
університеті безпеки життєдіяльності

ВІДГУК

офіційного опонента – кандидата педагогічних наук, доцента, доцента кафедри іноземних мов Національного медичного університету імені О.О. Богомольця Паламаренко Інни Олексіївни на дисертацію МАНЮК Любові Володимирівни «Підготовка майбутніх лікарів до фахової комунікації засобами інформаційно-комунікаційних технологій в університетах США», поданої на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Актуальність дослідження незаперечна. Адже використання закордонного досвіду зі збереженням унікальної національної освітньої особливості та реалізації навчально-виховного процесу сприяє інтеграції України до міжнародного освітнього простору, дозволяючи модернізацію концепції медичної освіти країни. З урахуванням світового досвіду охорона здоров'я нашої країни потребує впровадження європейських і світових стандартів в освіту та науку. У контексті вищесказаного вагомий науковий і практичний інтерес складає досвід підготовки майбутніх лікарів до фахової комунікації засобами інформаційно-комунікаційних технологій в університетах США. Підсилює цей інтерес ще й те, що в підготовці фахівців в нашій країні професійна складова майбутніх лікарів у медичних коледжах та університетах не враховує фахову комунікацію як компонент практичної діяльності у галузі охорони здоров'я; недостатньо розроблено й нормативно-правову базу з професійної підготовки майбутніх лікарів до фахової комунікації засобами інформаційно-комунікаційних технологій; слабка й матеріально-технічна база тощо.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. На важливість роботи вказує і її виконання відповідно до плану спільної науково-дослідної теми вищого державного закладу України «Українська медична стоматологічна академія» (м. Полтава) та Львівського національного медичного університету (ЛНМУ) імені Данила Галицького «Удосконалення змісту та засобів навчання іноземної і латинської мов у вищих медичних навчальних закладах IV рівня акредитації» (РК № 0115U001113); науково-дослідної теми «Психолого-

педагогічна підготовка фахівців до діяльності в особливих умовах та її психологічний супровід» (РК № 0116U005307), що розробляється у Львівському державному університеті безпеки життєдіяльності.

Відповідно до задуму, дослідниця чітко сформулювала тему дисертації, обґрунтувавши її актуальність і своєчасність, вдало визначила категоріальний апарат дослідження (мету, завдання, об'єкт, предмет), дібрала адекватні завданням методи наукового пошуку, що дало змогу досягти поставленої мети.

Дисертаційна робота Л.В Манюк чітко структурована – повною мірою розкрито всі складові зазначеної проблеми. Зміст роботи відповідає основним завданням дослідження і відображає їх виконання. На схвалення заслуговує розгорнутий тематичний аналіз робіт зарубіжних, передусім, американських авторів з теми дослідження.

Заслуговує на увагу й наукова новизна дослідження, а саме: вперше цілісно проаналізовано організаційно-змістові особливості підготовки майбутніх лікарів до фахової комунікації в університетах США; охарактеризовано форми, методи і технології підготовки майбутніх лікарів до фахової комунікації засобами ІКТ в університетах США; обґрунтовано положення щодо реалізації принципу пацієнтоцентризму та застосування електронних мобільних технологій і соціальних сервісів у фаховій комунікативній підготовці студентів-медиків; здійснено порівняльно-педагогічний аналіз підготовки майбутніх лікарів до фахової комунікації засобами ІКТ в університетах США й України; виявлено можливості творчого використання прогресивних ідей американського досвіду для модернізації освітнього процесу та вдосконалення підготовки майбутніх лікарів до фахової комунікації засобами ІКТ у вітчизняних ВМНЗ; удосконалено дидактичні підходи до змістового та навчально-методичного забезпечення підготовки майбутніх лікарів до фахової комунікації засобами ІКТ у ВМНЗ України; уточнено сутність понять «фахова комунікація лікарів», «підготовка до фахової комунікації», «підготовка майбутніх лікарів до фахової комунікації засобами ІКТ»; конкретизовано структуру професійної та комунікативної підготовки майбутніх лікарів; окреслено перспективи розвитку системи підготовки компетентних майбутніх лікарів у США; набули подальшого розвитку положення пацієнтоорієнтованого підходу (patient centered approach) у професійній підготовці майбутніх лікарів, а також пріоритетні напрями розвитку вищої медичної освіти в умовах глобалізаційних та інтеграційних процесів.

Практичне значення результатів дослідження підтверджено обґрунтованими рекомендації щодо реалізації у ВМНЗ України прогресивних ідей американського досвіду підготовки майбутніх лікарів до фахової комунікації засобами ІКТ; створенням й упровадженням в освітню практику українських ВМНЗ комплексу навчально-методичного забезпечення підготовки майбутніх лікарів до фахової

комунікації англійською мовою засобами ІКТ для аудиторної та позааудиторної роботи студентів-медиків третього курсу ВМНЗ, що охоплює: навчальний посібник «More English for Medical Students»; електронний навчальний курс; посібники для студентів і викладачів; освітній ресурс у формі навчальної спільноти в соціальній мережі Facebook.

Результати дослідження *впроваджено* у практику діяльності Буковинського державного медичного університету (м. Чернівці) (акт №17-1 від 16.01.2017 р.), Вищого державного закладу «Українська медична стоматологічна академія» (м. Полтава) (акт №20-15/4446 від 09.12.2016 р.), Державного закладу «Дніпропетровська медична академія МОЗ України» (акт №32-16-з від 26.01.2017 р.), Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького (акт № 01-15/1736 від 30.11.2016 р.).

Матеріали *першого розділу* – «Підготовка майбутніх лікарів до фахової комунікації засобами ІКТ у педагогічній теорії та практиці» дозволяють стверджувати про здійснений дисертанткою ґрунтовний аналіз основних документальних і наукових джерел, розкриття сутності базових понять і категорій, досліджених структурних і змістових особливостей фахової комунікації лікарів.

Цікаво й оригінально, на наш погляд, виділено автором рубрики з подальшим їх аналізом, а саме: становлення та розвиток вищої медичної освіти США; змістові аспекти фахової комунікації лікарів; організаційно-освітні аспекти фахової комунікації майбутніх лікарів США та України; використання засобів ІКТ для підготовки майбутніх лікарів до фахової комунікації у ВМНЗ США та України.

Отже, на основі вивчення широкого масиву наукової літератури, аналізу власного практичного досвіду Л.В Манюк робить висновок про те, що підготовка майбутніх лікарів до фахової комунікації включає комунікативну компетентність у межах галузі охорони здоров'я, тим самим формуючи фахове мислення та мовленнєві уміння, оволодіння сукупністю професійних навичок, соціально та професійно важливих якостей, загальних засад методології професійної діяльності з метою форсування готовності до інтерпрофесійної та інтрапрофесійної комунікації в розмовному, офіційно-діловому, науковому, навчально-науковому стилях фахової комунікації за допомогою фахової мови у визначених форматах фахового спілкування.

Імпонує схарактеризована Любов'ю Володимирівною мовна компетентність майбутнього лікаря, яка складається із сформованих знань рідної, державної, латинської та однієї або кількох іноземних мов. Виходячи з вищезазначеного авторка акцентує увагу на знанні іноземних мов, зокрема, англійської, яка є необхідною для висококваліфікованого конкурентоспроможного лікаря, оскільки

de facto визнана засобом міжнародного спілкування, «універсальною мовою сучасної Європи». Відповідно, використання англійської мови у процесі фахового та побутового спілкування є соціальним імперативом для вивчення цієї мови як засобу міжнародної комунікації.

Заслуговує на схвалення розроблені й структуровані дослідницею власні схеми як то: «Чинники фахової комунікації лікаря», «Види міжособистісної взаємодії лікаря», «Стилі фахової комунікації лікарів», «Структура фахової комунікації лікарів» тощо.

У другому розділі – *«Організаційно-педагогічні засади підготовки майбутніх лікарів до фахової комунікації засобами інформаційно-комунікаційних технологій в університетах США»* – розглянуто систему та напрями модернізації підготовки майбутніх лікарів США; вивчено діяльність і досягнення в галузі вищої медичної освіти провідних 20 університетів США; виявлено змістові та організаційні особливості та стан фахової комунікативної підготовки в США, а також технології та методи розвитку й оцінювання комунікативних навичок майбутніх лікарів у США; проаналізовано процес інформатизації вищої медичної освіти у цій країні та досвід використання ІКТ, комп'ютерно орієнтованих навчальних систем і соціальних сервісів під час фахової комунікативної підготовки майбутніх лікарів.

Критичний аналіз дозволив дисертантці виявити певні чинники, які впливають на систему охорони здоров'я США, а саме: економіка медицини і скорочення державного фінансування ВМНЗ. Отже, незважаючи на стабільність системи підготовки лікарів, рівень медичних послуг, всесвітнє визнання, престиж і репутацію медичної освіти США, питання реформування цієї галузі й досі привертає посилену увагу науковців, що зумовлено усвідомленням трансформації процесів повсякденного та професійного життя, а саме: змінами потреб студентів-медиків, лікарів, пацієнтів. Зважаючи на численні спроби і наміри реформування, загальна структура системи ВМО США стабільно залишається незмінною.

У третьому розділі – *«Порівняльно-педагогічний аналіз підготовки майбутніх лікарів до фахової комунікації засобами інформаційно-комунікаційних технологій в Україні та США»* дисертанткою з'ясовано стан підготовки майбутніх лікарів до фахової комунікації засобами ІКТ у ВМНЗ України, на основі виявлених передумов підготовки майбутніх лікарів до фахової комунікації засобами ІКТ у США; здійснено порівняльний аналіз досвіду використання ІКТ для розвитку навичок фахової комунікації студентів-медиків у ВМНЗ США й України; обґрунтовано перспективні напрями імплементації прогресивних ідей американського досвіду в фахову комунікативну підготовку майбутніх лікарів у нашій країні.

Вважаємо вагомим і важливим здобутком автора дисертації, який може бути використаний у системі вітчизняної професійної освіти, аналіз стану підготовки майбутніх лікарів до фахової комунікації в університетах США. Дослідниця звертає увагу на перелік дисциплін навчальних планів, спрямованих на підготовку майбутніх лікарів; обсяг комунікативної підготовки у ВМНЗ США; форми і методи організації освітнього процесу; технології контролю та оцінювання комунікативних навичок; особливості підготовки до фахової комунікації засобами ІКТ.

Впровадження прогресивних ідей досвіду США, на думку дослідниці, дасть змогу вдосконалити комунікативну підготовку майбутніх лікарів і підвищити якість вітчизняної вищої медичної освіти. Насамперед, це стосується інноваційних комп'ютерно орієнтованих навчальних систем, електронних освітніх ресурсів, автоматизованих засобів контролю знань і практичних умінь, тренажерів і симуляторів, педагогічних програмних засобів для аудиторного та самостійного навчання, зокрема мобільного тощо.

Незаперечним і таким, що потребує подальшого розповсюдження, вважаємо інноваційні ідеї досвіду підготовки майбутніх лікарів до фахової комунікації засобами ІКТ у США, які, безпосередньо використовувалися Малюк Л.В. для створення комплексу авторських навчально-методичних розробок, спрямованих на розвиток англомовної фахової комунікативної компетентності, зокрема навчального посібника «More English for Medical Students»; електронного навчального курсу, розробленого на основі матеріалу посібника та доповненого аналітичними та синтетичними вправами, мета яких – розвиток аудіовізуального сприйняття релевантної лексики з тем курсу та практикування навичок міжособистісної комунікативної взаємодії з пацієнтами; навчально-методичного посібника для викладачів «English for the 3rd year medical students: Teacher's book», навчально-методичного посібника для самостійної роботи студентів «English for the 3rd year medical students: Self-study guide» та електронного навчального ресурсу для організації та підтримки навчальної спільноти «More English for medical students» у соціальній мережі Facebook (<https://www.facebook.com/groups/182431932092016/?fref=ts>). Впровадження та успішне застосування у вітчизняних ВМНЗ, зазначених автором матеріалів, засвідчило, що запропоновані методичні підходи до фахової комунікативної підготовки майбутніх лікарів засобами ІКТ є прогресивними, ефективними й становлять науковий і практичний інтерес для педагогів вищої медичної школи України.

Позитивно оцінюючи дисертаційне дослідження Л.В. Манюк, висловимо окремі зауваження та побажання:

1. У вступі дисертації та автореферату наявні складові, які не передбачені вимогами ВАК України до робіт такого типу (наприклад, методологічна основа дослідження, теоретична основа дослідження).

2. Автором дослідження перший параграф сформульовано як «Методологічні аспекти підготовки майбутніх лікарів до фахової комунікації засобами інформаційно-комунікаційних технологій», проте стисло звернено увагу лише на два методи: індуктивний і соціологічний (с. 15); інший матеріал (12 сторінок) присвячено підходам. Зауважимо, що в перекладі з грец. – *μεθωδολογία* (методологія) – це вчення про метод, тобто сукупність прийомів дослідження, що застосовуються в науці; вчення про методи пізнання та перетворення дійсності. На наш погляд, робота виграла б, якби Манюк Л.В. почала розгляд дисертаційного дослідження з аналізу проблеми, а потім перейшла до методологічних засад, а не аспектів.

3. Позитивним вважаємо здійснену дисертанткою характеристику ключових питань дослідження. Так, Манюк Л.В. ґрунтовно аналізує поняття «інформаційно-комунікаційні технології», занурюючись у його історію. Звичайно, це цікава інформація, проте з якою метою було здійснено аналіз – з тексту роботи не зрозуміло.

4. На наш погляд, автором невдало використано словосполучення «електронні соціальні мережі». Мережа поділяється на локальну і глобальну (Інтернет). Соціальні мережі поза Інтернетом не існують, тому, вважаємо термін «електронні» некоректним. Також автор не розрізняє засоби і форми, наголошуючи, що «Упровадження ІКТ у формі програмних і технічних засобів для роботи з інформацією у царині освіти є частиною масштабного процесу інформатизації освіти...» (с. 34).

5. Узагальнюючи результати лінгвістичних, соціо-психологічних та психолого-педагогічних досліджень щодо сутності поняття «комунікативна компетентність» (с. 40), цілком логічним було б зробити власний висновок з цього приводу, а дослідниця знову ж таки спирається на висновки інших науковців.

6. Цікавим, на наш погляд, був би порівняльний аналіз щодо уніфікації навчальних планів медичних шкіл США та ВМНЗ України.

7. Вважаємо невдалою назву п. 2.3. «Використання комп'ютерних та інформаційно-комунікаційних технологій під час підготовки майбутніх лікарів США до фахової комунікації». Поняття «комп'ютерні технології» використовувалось до появи словосполучення «інформаційно-комунікаційні технології». Можна було б назвати п. 2.3. «Використання інформаційно-комунікаційних технологій у процесі підготовки майбутніх лікарів США до фахової комунікації».

8. Вважаємо некоректне вживання інформаційно-комунікаційних термінів та їх пояснень. Наприклад, дисертантка констатує, що «За всі роки існування види ЕСМ залишаються незмінно стабільними, найпоширенішими із них визначено YouTube та Facebook...». Зауважимо, що YouTube – це популярний відеохостинг, а Facebook – соціальна мережа (с. 124-125). Дисертантка оперує таким поняттям як «електронні мобільні пристрої», проте є мобільні пристрої, до яких відносяться смартфони, планшети тощо (с. 116-117).

9. Вважаємо недоцільним вживання терміну ВМНЗ США, оскільки, як відомо, у США ВНЗ – університети, структурними підрозділами яких є медичні школи, а окремо ВМНЗ не існує.

10. На наш погляд, робота виграла б, якби «Порівняльну характеристику цільового, нормативно-правового, соціально-економічного, організаційного, змістового, технологічного та результативного критеріїв підготовки майбутніх лікарів до фахової комунікації засобами ІКТ у США та Україні» було представлено в основному тексті дисертації, а не в додатках (Таблиця С).

11. У роботі зустрічаються стилістичні та орфографічні помилки (с. 33, 58, 103, 110, 150, 156, 169).

Висловлені зауваження не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи, не знижують її наукової та практичної цінності. Відзначені недоліки тільки підкреслюють можливості її подальшого вдосконалення і розвитку в майбутніх наукових пошуках дисертанта.

Загальний висновок: дисертаційне дослідження «Підготовка майбутніх лікарів до фахової комунікації засобами інформаційно-комунікаційних технологій в університетах США» є завершеною роботою, яка містить нові науково обґрунтовані результати в галузі професійної педагогіки і за своїм обсягом, валідністю проведених досліджень, науковою значущістю отриманих результатів відповідає вимогам п. 11, п. 12, п. 13 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 року № 567, які висуваються до робіт цього рівня, а її автор Любов Володимирівна Манюк заслуговує присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент,
кандидат педагогічних наук, доцент

І.О. Паламаренко

